

A jövő olvasó közönségéért

Fekete Ákos

Még néhány évvel ezelőtt nem dicsekedhettünk azzal, hogy olvasóközönségünk számára megfelelő mennyiségben állt volna rendelkezésére jó olvasnivaló. Különösen nagy gondot okozott a nagyobb gyermekek, a serdülő ifjúság könyvvel való ellátása. Pedagógusok és kiadók egyaránt nehéz helyzetben voltak, ha arra került a sor, hogy — tartalmilag és művészi érték tekintetében — jó olvasmányt adjanak annak a korosztálynak a kezébe, amely a mesék világából már kinőtt, de a szépirodalom legnagyobb alkotásaiig még objektíve nem juthatott el. Pedig éppen ez az a korszak, amikor a gyermek jelleme formálódni kezd, amikor eszmények és eszményképek után kutat, s másrészt ez az a korszak, amikor megfelelő olvasmány vagy megfelelő irányítás, tanács híján a ponyva felé nyúl, hatása alá kerül és nemcsak szépérzéke, művészi-irodalmi ízlése ficamodik ki, hanem erkölcsi felfogásában is elferdülések következhetnek be.

Nem szorul bizonyításra, hogy a magyarországi könyvbehozatal lényeges javulást eredményezett ezen a téren, de az is vitán felüli, hogy a jó hazai ifjúsági könyveket semmilyen behozatal nem pótolhatja. S nemcsak az esetle-

ges felfogásbeli, életszemléletbeli különbségek miatt, hanem elsősorban azért, mert a gyermek még inkább, mint a felnőtt, önmagát, a maga világát keresi a könyvekben, eszményeit és eszményképeit az őt környező világban igyekszik megtalálni. Ezért már eleve csak üdvözölhetjük a Forum kiadónak azt a törekvését, hogy minél jobban ellássa jó hazai irodalommal gyermekeinket. Nemrég rövid egymásutánban három szép ifjúsági regény hagyta el a sajtót, s ha csak köntösükre vetünk is egy pillantást, megállapíthatjuk, hogy a kiadó igen komolyan veszi ezt a feladatát is, olyan tetszetős külsőben, olyan igényes kiállításban adja közre az ifjúsági és gyermekkönyveket, mint bármely más kiadványát. Nem hivatkozásként, csak a fentiek bizonyosságául álljon itt, hogy a három szerző közül eddig kettő fejezte ki levélben köszönetét a kiadónak az izléses kiállítás miatt, s az egyik örömmel közölte, hogy a Forum kiadása az eddigiek közül a legszebb, pedig könyve számos hazai kiadás mellett Franciaországban, Olaszországban és Németországban is megjelent! S ha tekintetbe vesszük, hogy éppen arról a korosztályról van szó, amely most kell, hogy

megszeresse a könyvet, az olvasást, akkor ezt a tényt örömmel kell megállapítani.

De vegyük sorra ezeket a könyveket. Mielőtt részletesebben foglalkoznánk velük, soroljuk fel róluk az érdekesebb adatokat. Tone Seliškar: *Kék Sirály* — a jelen magyar nyelvű kiadás sorrendben a tizenegyedik hazai kiadás, de ezenkívül megjelent Csehszlovákiában és Olaszországban is, filmet is készítettek belőle; Mato Lovrak: *Hófúvásban*, nálunk a magyar nyelvű kiadás a tizenkettedik, ezenkívül megjelent Lengyelországban és Németországban; Berislav Kosier: *Jó szélet, Kék Madár* — számos hazai kiadás mellett megjelent Francia-, Olasz- és Németországban, és az Unesco is díjazta. Így lehetne körülbelül a statisztika adataival mérni értéküket, de tegyük mindjárt hozzá, hogy gyermekoivásokról lévén szó, ezek az adatok talán többet is mondhatnak, mint a felnőtteknél, ahol az ilyen könyvsikerek gyakran múló divat kérdései csupán.

Ha a siker titkát kutatjuk, első helyen azt állapíthatjuk meg, hogy a szerzők — a gyermeklélektan ismeretéből kiindulva — nagyszerűen eltalálták és művészi igénnyel ki is elégítették ennek az érzékenylelkű olvasóközönségnek az ízlését. Mindhárom könyvben gyermekekről szólnak oly módon, hogy a gyermek képzeletét magukkal ragadják, érdeklődését lekötik és a mese fantasztikumát, irreális világát a reális világgal helyettesítik, de azon belül meglehetősen szabad szárnyalást adnak a képzeletnek. Kalandokban is bővelkednek ezek a könyvek, s bár minden úgy végződik, ahogy „kell”, diadalmaskodik a jó és a rossz elnyeri méltó büntetését, de ez már nem a mesében szokásos földöntúli erők beavatkozásának eredményeképpen történik, hanem reális földi erők — mégpedig a gyermekhősök, illetve a gyermeki összetartás, összefogás eredményeképpen, esetleg a felnőttek némi közreműködése révén.

S most már eljutottunk e gyermekkönyvek egy másik fontos sajátosságához. A szerzők ugyanis kivétel nélkül abból az alapvető igazságból indultak ki, hogy a gyermekek legszívesebben felnőttet játszanak, mint ahogy minden játékuk tulajdonképpen a felnőttek tetteinek életének utánzásából áll, s így készülnék valójában az életre, munkára stb. Ebből a szempontból olyan „játék”-nak tekinthetjük ezeket a köny-

veket, amelyek igen pozitív irányba terelik a gyermek jellemének alakulását és társadalomszemléletét. Mert ha egy összerakható-szétcszedhető játék a gyermek technikai készségét neveli, akkor itt bátran állíthatjuk, hogy ezek a könyvek a modern, a szocialista társadalom legfontosabb élettörvényeire nevelik a gyermekeket. Mato Lovrak *Hófúvásban* című könyvében például arról van szó, hogy egy falusi iskola tanulói szövetkezetet alakítanak, amely szilárd közösséggé kovácsolódik az első kirándulásán, mikor magára marad, mivel tanítójuk megbetegszik a városban. S nemcsak azzal váltja ki e kis közösség a felnőttek csodálatát, hogy tagjai pusztán kézzel segítenek a behavazott mozdonyt kikaparni a hóból, hanem még inkább azzal a példás közösségi fevellemmel, ahogyan megosztanak minden ételmelet és ruhát, hogy mindenkinek jusson, amennyi éppen szükséges, és ahogy bebizonyítják, hogy a közösségen kívül rekedt önző egyén gyenge és szűkszerűen elbukik az első megpróbáltatásban. Vagy figyeljük meg Tone Seliškar *Kék Sirály* című művét, amelyben a gyermekek váltják valóra azt, amire apáik nem voltak képesek: erős halász-szövetkezetet alapítanak, hogy nagyobb hajlói nagy vállalkozásba kezdhesse és leküzdjék a nyomort; erre pedig egyenként senki sem elég erős. De legalább ilyen mértékben nevel a mai életre, a mai társadalom törvényeinek megértésére és fejlesztésére a legnemesebb emberi érzéseket a *Jó szélet, Kék Madár* című regény is, amelyben a világ minden tájáról összesereglett, különböző nemzetiségű és fajú gyermekek adnak leckét a felnőtteknek humanizmusból, testvériségből, de leleményességből, bátorságból is.

S ha valaki ezek után arra következtetne, hogy tézisekre írt, didaktizáló könyvekről van itt szó, az nagyon tévedne. Mondjuk meg, hogy nemcsak a pszichológiai és pedagógiai követelményeknek felelnek meg ezek a művek, hanem az esztétikai mértéket is elbírják. Ha csak a remekül megformált hősökre gondolunk — a *Hófúvásban* Ljubamjára, a *Kék Sirály* Ivójára vagy a *Jó szélet, Kék Madár* Alecjére. Ralphjára, Marcelljére, Milanjára például —, mindegyikről megállapíthatjuk, hogy igen plasztikus, eleven figura, de bátran melléjük állíthatjuk a felnőttek alakjait is: Roul kapitányt, Villar doktort, Rips kisasszonyt és de-Moiré festőt a *Jó szélet, Kék Madár*ból, Antét, a

foglyul ejtett csempészt, a *Kék Sirály*-ból és a tanítót vagy az öreg vasutast a *Hófűvésben*-ből. Szerkezetileg is sikerült alkotások ezek, de különösen a *Kék Sirály* eseménye pereg rendkívüli dinamikával, lélegzetelállító gyorsasággal, s ez a tempó valóban a detektívregények hajszás iramára emlékeztet. Ilyen tekintetben a *Jó szelet*, *Kék Madár* hagy legtöbb kívánnivalót maga után, amelyben néha kissé fárasztanak a közbeszótt, narratív módon előadott történetek.

S végezetül jegyezzük még meg, hogy a kiadó nemcsak a külső kivitelben törekedett igényességre, hanem a fordítást is a legjobb érzékű és leggyakor-

lottabb műfordítókra bízta: a *Jó szelet*, *Kék Madár* című könyvét Herceg János ültette át élvezetes magyar nyelvre, a *Kék Sirály* fordítása Fehér Ferenc költői ihletésű stílusát dicséri, a *Hófűvésben* fordításával pedig új erőt üdvözölhetünk műfordítóink között: Kopeczky Lászlót, aki szintén figyelemre méltó készségről és fordítói érzékről tett tanúságot. Talán nem lesz érdektelen ideiktatni, hogy ezek a könyvek tulajdonképpen a kiadó múlt évi tervéből valók, s az ideai terv a tavalyinál még jóval gazdagabb termést ígér, s ezzel még nagyobb mértékben fog hozzájárulni az új olvasó közönség kialakításához.

